

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar avseende Produktivitetskommissionens betänkande Fler möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2025:96) och Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29), Fi2025/01857

Sammanfattning

Sammanfattningsvis har LiU följande synpunkter på betänkandet Fler möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2025:96):

Kapitel 3. Teknisk utveckling, forskning och innovation – de delar som avser
avtal för forskningssamarbetet och lärarundantaget

- Efter genomförande av en fördjupad genomlysning av utmaningarna kring immateriella rättigheter och statsstöd i forskningssamarbeten mellan industri och akademi ser LiU positivt på utarbetande av gemensamma standarder för avtalsmallar för specificerade ändamål och i vägledande syfte. När det gäller tolkning av statsstödsreglerna ser LiU positivt på initiativ för att tydliggöra regelverkets konsekvenser för svenska förhållanden.
- LiU tillstyrker förslaget om att utreda lärarundantagets omfattning på nytt. En sådan utredning bör innefatta en omfattande konsekvensbedömning och internationell utblick för att bedöma vad som är en för Sverige resurseffektiv lösning samt beakta lärosätenas förutsättningar i ett helhetsperspektiv.

3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten

- LiU ställer sig positiv till att basanslagen fördelas baserat i större utsträckning på bedömning av prestation. LiU ställer sig dock tveksam till förslaget om en ny forskningsfinansierande myndighet. Förslaget är dåligt underbyggt och behöver utredas vidare för att LiU ska kunna ta ställning i frågan.

3.5.4 Starkare koppling mellan akademi och näringsliv

- LiU delar bilden av vikten av en stark koppling mellan akademi och näringsliv där karriärvägledning bör erbjudas till alla doktorander samt att rörligheten av arbetskraft mellan akademi och näringsliv bör öka, t.ex. genom att arbete i näringslivet, patent och arbete med ett entreprenörsprojekt blir mer meriterande för akademiska positioner.

4.3.3. Betydande osäkerhet kring regler för användning

- LiU anser det vore önskvärt med en mer nyanserad bild av vilka delar av regelverket kring datahantering som upplevs som otydliga och vad som är huvudproblemet.

4.3.4 Data behöver struktureras och tillgängliggöras

- LiU tillstyrker förslaget om att data behöver tillgängliggöras på ett interoperabelt sätt.

4.4.1 Öka kompetensen och spridningen av tekniken

- LiU delar slutsatsen att spridning av kunskap om tekniken samt interdisciplinärt samarbete är centrala förutsättningar för ett framgångsrikt nyttjande.

4.4.2 Tillgängliggör svenska data

- LiU avstyrker förslaget om att underlätta informationsdelning. Den föreslagna "omvända huvudregeln" är en systemförändring som kräver en tydlig konsekvens- och proportionalitetsanalys och en mer utförlig motivering än ett generellt konstaterande om att värdet av integritetsskydd bör vägas mot nyttan av datadelning.

5.3.1 Underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring

- LiU tillstyrker förslaget om att förbättra villkoren för högkvalificerad arbetskraftsinvandring samt villkoren för utländska doktorander.

5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval

- LiU avstyrker förslaget om att Yrkeshögskolan ska erbjuda viss utbildning som idag tillgodoses inom högre utbildning.

5.3.6 STEM och möjligheten att göra kloka utbildningsval

- LiU tillstyrker förslag om förstärkt studie- och yrkesvägledning samt förslag om att arbeta för att ytterligare tillgängliggöra information om utbildningskvalitet och prognoser över arbetsmarknadens utveckling.

14.3.1 Minska perspektivträngseln: Begränsa generella rapporteringskrav för att minska administrationen

- LiU tillstyrker förslagen om att de externa kraven bör minska.

14.3.2 Rapportering och uppföljning bör ske mer sällan: Utvärdera och föreslå längre intervaller för rapportering

- LiU tillstyrker förslagen om att de rapportering och uppföljning bör ske mer sällan.

14.3.3 Se över myndighetsföreskrifters detaljeringsgrad: Minska detaljeringsgraden i föreskrifter för att underlätta administrationen.

- LiU tillstyrker förslagen om att detaljeringsgraden bör minska.

14.3.4 Begränsa alltför omfattande organisatorisk samverkan: Pröva noga behovet av samverkan för att undvika onödig resursanvändning.

- LiU tillstyrker förslaget om att begränsa alltför omfattande organisatorisk samverkan.

14.3.5 Renodla sak- och förvaltningsanslag: Skapa särskilda förvaltningsanslag för att hantera administrativa kostnader

- LiU avstyrker förslaget om att skapa särskilda förvaltningsanslag för att hantera administrativa kostnader.

15.3.2 Bättre inköpsuppgifter

- LiU tillstyrker förslaget.

Sammanfattningsvis har LiU följande synpunkter på Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29):

9.3.1 Rättvisa betyg och antagningsregler främjar kunskap

- LiU välkomnar möjligheten att universitet och högskolor ska få ställa högre krav på en viss betygsnivå utöver särskild behörighet.

9.3.2 Finansieringen bör spegla utbildningsanordnarens ansvar och premiera högkvalitativ utbildning

- LiU tillstyrker förslaget om att resurstilldelningssystemet och dimensioneringen av den högre utbildningen bättre bör beakta behovet på arbetsmarknaden. Dock bör beaktas att detta inte blir en administrativ komponent som ökar byråkratin.
- LiU tillstyrker förslaget om att resurserna per student, de s.k. prislapparna, skulle kunna öka utan att anslagen ökar vilket innebär att antalet studenter minskar.

9.3.4 Tidiga insatser och utvidgad rätt till utbildning

- LiU tillstyrker samtliga förslag som innebär att tidiga och adekvata insatser ska vidtas för att fler ska klara grundskolan.

Fler möjligheter till ökat välbefinnande (2025:96)

Kapitel 3. Teknisk utveckling, forskning och innovation – de delar som avser avtal för forskningssamarbeten och lärarundantaget

Utredningen poängterar under rubriken "Oklarheter kring regeltolkning och avtal" att lärarundantaget och statsstödsreglerna pekas ut som problem för samarbeten mellan företag och akademi. LiU tillstyrker en utredning av lärarundantagets omfattning på nytt. En sådan utredning bör dock i så fall kompletteras med mer heltäckande kompetens - som också beaktar lärosätenas förutsättningar som akademi, myndighet, utbildningsanordnare och arbetsgivare.

LiU delar utredarnas bild att vissa företrädare för näringslivet framhåller problematik i flera sammanhang. Det är dock viktigt att åtskilja vad som utgör önskemål från industrins sida avseende villkoren för tillgång till innovationer som sker vid lärosäten och vad som är begränsningar i befintlig lagstiftning. Lärarundantaget har funnits sedan 1949 och är avgränsat till "patenterbara uppfinningar". Således är de utmaningar som är förenade med lärarundantaget inte nya och inte heller undantagets inverkan på statsstödsreglerna. Den "problematik" som upplevs i samarbeten med vissa svenska företag, beror främst på lärosätenas olika *tillämpning* av lärarundantaget och inte på den faktiska *tolkningen* av lärarundantaget. Det är t.ex. viktigt att beakta att skillnader i tillämpningen kan ha naturliga förklaringar såsom att begreppet "lärare" i stor utsträckning styrs av respektive lärosätes anställningsordning.

Det kan emellertid bekräftas att lärarundantagets avgränsning till patenterbara uppfinningar medför att avtalsreglering kring immateriella rättigheter kan behöva delas upp i det som kan ägas av lärare som enskild och av lärosätet. Denna komplexitet kan ibland vara svår att förena med industrins strävan efter att förenkla och inte definiera vad som utgör riktiga immateriella rättigheter som kan ägas med ensamrätt dvs. patent, bruksmodeller, upphovsrätt (inkl. närstående rättigheter och datorprogram), designskydd (mönster), varumärken (firmarätt) och företagshemligheter (som hanterats i enlighet med lagen). I den delen är det viktigt att skilja på de begränsningar som kan sättas mellan två privata aktörer genom civilrättsliga avtal och information som finns vid en statlig myndighet och inte omfattas av något av de uppräknade ensamrättigheterna. Den senare sortens information får anses vara fri att använda för alla som har tillgång till den, varvid den inte kan tillräknas något (större) kommersiellt värde.

LiU har förståelse för industrins önskemål om förutsägbarhet och förenkling, men komplexiteten med uppdelningen av forskningsresultat i ensamrättigheter, eventuell särreglering av patenträttigheter, och icke-ensamrättigheter och låter sig inte lätt förenklas. Genom båda parter acceptering av denna uppdelning kan lärosätena i vissa delar enklare möta industrins önskemål om tillgång till forskningsresultat. Utredningens bild av förutsättningarna för samarbete mellan

akademi och företag i många avseenden är alltför ensidig och förenklad, och saknar beaktande av den komplexitet som lärosätena dagligen måste hantera i sin roll som akademi och myndighet tillika utbildningsanordnare och arbetsgivare.

Läraryrskommittén skiljer även Sverige från andra länder vid tillämpningen av statsstödsreglerna. Emellertid uppfattar inte LiU att det primärt är läraryrskommittén som industrin identifierar som utmaningen med statsstödsreglerna utan att det inte alltid medger fullständig förutsägbarhet. Rambestämmelser för statligt stöd till forskning, utveckling och innovation (2022/C 414/01) ("Rambestämmelserna") är tydliga med att marknadsvärdet av ett forskningsresultat som omfattas av immateriella rättigheter inte kan fastställas innan ett projekt inleds. LiU välkomnar ett initiativ för att tydliggöra regelverkets konsekvenser för svenska förhållanden.

När det gäller förslaget att se över processerna för avtalsskrivande, ter sig utredningens förslag oklart. Till exempel vilket syfte det skulle tjäna att olika organisationers interna processer för hantering av avtal ska göras gemensamma. Samtliga lärosäten, liksom företag, använder sig av avtalsmallar som stöd för avtalsskrivande. Dock utgår varje avtalssituation från särskilda förutsättningar och omständigheter, och en mall kan svårligen göras tvingande att tillämpa för framtida odefinierade situationer eller på annat sätt tillåtas att menligt begränsa respektive organisations rådighet över den egna verksamheten. Ett sådant utvecklingsarbete kräver ömsesidig lyhördhet för vilka grundläggande förutsättningar som råder för den akademiska sektorn som helhet, såväl som för olika enskilda lärosäten. Om rätt förutsättningar ges för ett sådant arbete och utgångspunkterna klargörs, ställer sig universitetet positivt till ett initiativ – åtminstone i syfte att vägledande material tas fram. Det bör noteras att utredningen anför att ett övergripande mål är att stärka förutsättningarna för framstående forskning och att öka den vetenskapliga kvaliteten i den offentligt finansierade forskningen. Vidare anges att resultaten från forskningen i samarbete med näringslivet har bättre förutsättningar att sippra ner i utbildningen, och att en ytterligare koppling mellan akademien och näringslivet är den som studenterna får i utbildningen. LiU önskar särskilt framhålla vikten av att det sistnämnda framhålls som ett värdefullt inslag i framtida samarbeten. Det blir därmed också relevant syfte att ta med i eventuella initiativ om avtalsmallar, då det är vanligt att just kopplingen till utbildning (till exempel rätten att använda resultat från projektet för utbildningssyfte) annars ofta förbises eller motsätts.

Vidare konstaterar LiU att förslagen i utredningen skulle behöva sammanfalla med en översyn av sekretesslagstiftningen för forskningshandlingar. I förslaget saknas redogörelse för behovet av sekretesskydd för forskningshandlingar. LiU vill framhålla vikten av sekretesskydd för uppfinningar och forskningsresultat så att forskningsresultat vid behov kan hållas hemliga fram till dess att publicering sker eller resultaten skyddas immaterialrättsligt. Vår bedömning är att oklarheterna i det nuvarande sekretessregelverket kan hämma lärosätessforskarnas initiativ att etablera immaterialrättsligt skydd för sina innovationer och därmed försvåra möjligheterna till nyttiggörande (jämför Uppdraget att se över skyddet för

forskningsresultat för undanröjande av hinder för innovation, U 2017:A, beslut den 2 mars 2017, protokoll § 75, dnr U2017/01013).

3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten

LiU ställer sig positiv till att basanslagen fördelas baserat i större utsträckning på bedömning av prestation. LiU ställer sig dock tveksam till förslaget om en ny forskningsfinansierande myndighet. Förslaget är dåligt underbyggt och behöver utredas vidare för att LiU ska kunna ta ställning i frågan.

Resonemanget i betänkandet att dagens kortsiktiga projektfinansieringssystem premierar forskning som är inkrementell snarare än banbrytande är intressant (se avsnitt 3.3.2–3.3.4 i betänkandet om Fler möjligheter till ökat välbefinnande). Enligt betänkandet bör större del av forskningsmedlen koncentreras till starka forskningsmiljöer, vilket kan möjliggöras genom att lärosätena utsätts för ökade prestationskrav och tvingas profilera sig. Starka forskningsmiljöer tolkas ibland som en liktydighet med stora forskningsmiljöer. Forskningsmiljö är dock ett svårdefinierat begrepp som betyder olika saker i olika sammanhang. Ibland avses forskargrupp, forskningscentrum, institution och ibland hela lärosäten. LiU anser att en stor och omfattande forskningsmiljö inte alltid behöver vara en garanti för nydanande forskning. LiU vill varna för en alltför snäv syn på profilering och en syn på vad "produktivitet" på ett universitet är. Det är viktigt att bredduniversitet och starka fackuniversitet rymmer en bred palett av högkvalitativ forskning som både är inkrementell och nydanande - men också fri.

3.5.4 Starkare koppling mellan akademi och näringsliv

LiU tillstyrker förslaget avseende karriärrådgivning bör erbjudas till alla doktorander. LiU tillstyrker även bedömningen att rörligheten av arbetskraft mellan akademi och näringsliv bör öka, t.ex. genom att arbete i näringslivet, patent och arbete med ett entreprenörsprojekt blir mer meriterande för akademiska positioner.

LiU tillstyrker en utvärdering av RISE:s roll och funktion för att säkerställa tydlig ansvarsfördelning och undvika osund konkurrens.

Vidare förespråkar LiU en översyn över nuvarande migrationslagstiftning, som är mycket fragmenterad och svårnavigerad och inte alltid attraktivt för t.ex. doktorander och forskare att vilja stanna i Sverige och göra karriär utanför akademien.

4.3.3 Betydande osäkerhet kring regler för användning

Det vore önskvärt med en mer nyanserad bild av vilka delar av regelverket kring datahantering som upplevs som otydliga och vad som är huvudproblemet. Är det regelverkets utformning, brist på harmonisering, eller brist på tydlig och enhetlig vägledning. I flera fall är regelverken i sak relativt tydliga, men innebär medvetna

restriktioner och krav på verksamhetsspecifika bedömningar, exempelvis när det gäller överföring av personuppgifter till tredjeland eller delning av sekretessbelagd information. Det har på relativt kort tid skett stora förändringar både i offentlighets- och sekretesslagstiftningen samt upphovsrättslagstiftning som utökar möjligheten att använda digitala tjänster och AI avsevärt. Regelverket innehåller olika regler beroende på ändamål, exempelvis finns långtgående undantag för forskningssyfte i både GDPR och användning av upphovsrättsligt material för träning av AI modeller (exempelvis 2 kap 15 b Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk).

4.3.4 Data behöver struktureras och tillgängliggöras

LiU tillstyrker förslaget om att data behöver tillgängliggöras på ett interoperabelt sätt. Att svepande anföra integritetsskyddet som hinder för datadelning lämnar dock en del frågetecken och önskemål om nyansering. Utredningen ger intryck av att begränsningar i datadelning i huvudsak har sin grund i lagstiftningens utformning. Sverige har redan idag, genom offentlighetsprincipen och etablerade system för statistik och mikrodata, relativt långtgående möjligheter till datatillgång och sekundäranvändning i internationell jämförelse. I varje lagstiftningsprocess vägs nytta och konsekvenser av lagändringar mot andra intressen, däribland integritetsskydd. Det är önskvärt med ett förtydligande i utredningen på vilket sätt lagstiftaren borde agera annorlunda när denne väger nytta mot integritetsskydd. Gäller detta för samtliga ändamål eller finns det vissa områden som avses (t.ex. sjukvård, brottsbekämpning, forskning och dylikt).

4.4.1 Öka kompetensen och spridningen av tekniken

LiU delar slutsatsen att spridning av kunskap om tekniken samt interdisciplinärt samarbete är centrala förutsättningar för ett framgångsrikt nyttjande. Bristande kunskap kan leda till såväl onödig försiktighet som orealistiska förväntningar på vad tekniken kan åstadkomma, vilket i båda fallen riskerar att leda till ineffektiv eller felaktig resursanvändning.

4.4.2 Tillgängliggör svenska data, specifikt punkten utforma offentlighets- och sekretesslagen så att datadelning mellan myndigheter blir huvudregel

LiU avstyrker förslaget om att underlätta informationsdelning. Utredningens slutsatser väcker frågor mot bakgrund av att huvudregeln enligt tryckfrihetsförordningen är att allmänna handlingar är offentliga (2 kap. 1 § TF), samt att begränsningar av rätten att ta del av allmänna handlingar endast får göras under särskilt angivna och i grundlag fastställda förutsättningar. Varje sekretessreglering är därmed resultatet av ett medvetet och noggrant avvägt lagstiftningsval.

Det har funnits och finns fortfarande behov av att underlätta informationsdelning, dock inte generellt och ändamålsberoende. Vissa behov har redan identifierats av regeringen och lett till ny lagstiftning och pågående lagstiftningsarbete (såsom lag (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna samt lagrådsremissen "Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse").

Den föreslagna "omvända huvudregeln" är en systemförändring som kräver en tydlig konsekvens- och proportionalitetsanalys och en mer utförlig motivering än ett generellt konstaterande om att värdet av integritetsskydd bör vägas mot nyttan av datadelning. En sådan konsekvensanalys återfinns inte i avsnitt 4.6. Det är angeläget att skilja mellan datadelning som ett medel för att uppnå definierade samhällsnyttor och datadelning som ett självändamål. Av utredningens resonemang framstår det som att ökad delning och spridning av data i sig tillskrivs ett egenvärde, oberoende av mottagare, användningsområde eller ändamål. En sådan utgångspunkt är problematisk. En generell eller ändamålsberoende spridning av uppgifter riskerar att urholka individens möjligheter att förutse hur dennes uppgifter används och som konsekvens försvaga tilliten till den offentliga sektorns hantering av uppgifter.

5.3.1 Underlätta högkvalificerad arbetskraftsinvandring

Att stärka Sveriges attraktivitet för högkvalificerade arbetskraftsinvandrare, däribland forskare, samt att förbättra villkoren för utländska doktorander och göra det enklare att få stanna i Sverige efter avklarade forskarstudier är ett bra och angeläget förslag som välkomnas.

Idag är uppehållstillstånd för forskning och doktorandstudier redan undantagna lönekravet för arbetstillstånd. LiU föreslår att fler yrken inom akademien undantas från lönekravet, t.ex. forskarassistent, forskningsassistent och forskningsingenjörer som ofta kräver arbetstillstånd för tredjelandsmedborgare. Dessa roller innehas vanligen av nydisputerade doktorander eller nyutexaminerade studenter och kan vara ett startskott på en fortsatt karriär både inom och utom akademien och ett sätt att tillvarata högkvalificerad kompetens som redan är i landet.

I enlighet med utredningen anser även LiU att en skyndsam implementering av förslagen i Ds 2024:31 är av största vikt. Dessutom delar LiU förslagen gällande implementering av SOU 2024:15. LiU vill dock understryka vikten av att ta ett helhetsgrepp över alla pågående utredningar som påverkar doktorander och forskare för att hitta synergier och undvika fragmenterade lagförslag. Utlänningslagen bör ses över i sin helhet med samma syfte. Bland annat finns förslag som ska underlätta för högkvalificerad arbetskraft att komma till och etablera sig i Sverige (SOU 2024:15 och Ds 2024:31) nämnda i denna utredning. Samtidigt föreslår andra utredningar ändrade regelverk som försvårar för målgruppen, t.ex. Skärpta villkor för anhöriginvandring (SOU 2025:95). Utöver de incitament för att vilja komma till och stanna i Sverige som utredningen nämner, är

möjligheter för anhöriga att också kunna etablera sig i landet av stor vikt för forskaren att stanna i Sverige (se exempelvis EURAXESS Sveriges rapport – Can Sweden afford to lose them?).

5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval

LiU avstyrker förslaget om att Yrkeshögskolan ska erbjuda viss utbildning som idag tillgodoses inom högre utbildning. Forskningsanknytning och forskningsbaserad undervisning är själva fundamentet i högre utbildning varför utbildningsuppdrag som idag ges av lärosäten inte med enkelhet kan flyttas till Yrkeshögskolan. LiU anser att en utredning som tydliggör uppdragen för respektive verksamhet skulle bidra till samarbeten och utbyten.

5.3.6 STEM och möjligheten att göra kloka utbildningsval

LiU arbetar intensivt för att få fler unga att se de möjligheter som en STEM-utbildning ger och att öka intresset att gå en STEM-utbildning. LiU vill även betona värdet av en bra lärarutbildning inom området. Således välkomnas förstärkning av studie- och yrkesvägledning samt förslag om att arbeta för att ytterligare tillgängliggöra information om utbildningskvalitet och prognoser över arbetsmarknadens utveckling samt hur alumner från olika ämnesområden etableras på arbetsmarknaden. Arbete med förebilder är viktigt, men att skolor ska åläggas att låta elever träffa förebilder inom STEM-relaterade yrken som själva härrör från underrepresenterade grupper bedöms vara svårgenomförbart. Eventuellt skulle man kunna bygga en nationell digital databas som kan nyttjas av studie- och yrkesvägledare. Att studenter som studerar vid andra program än det naturvetenskapliga och tekniska bör kunna ges större möjligheter att läsa mer matematik kan ha den effekt som skrivs fram, men skulle också kunna leda till att andelen som läser de naturvetenskapliga och tekniska programmen minskar, vilket vore olyckligt.

14.3.1 Minska perspektivträngseln

LiU tillstyrker förslaget om att minska perspektivträngseln genom att begränsa generella rapporteringskrav i regleringsbrev och myndighetsuppdrag. Ökningen av administration inom offentliga organisationer är en allvarlig utmaning, delvis orsakad av externa krav och målsättningar som skapar komplexitet. Genom att öka medvetenheten hos regeringen och riksdagen om de administrativa bördorna kan resurser frigöras för kärnverksamheten, vilket är avgörande för att stärka effektiviteten inom den offentliga sektorn.

14.3.2 Rapportering och uppföljning bör ske mer sällan

LiU tillstyrker förslaget att rapportering och uppföljning bör ske mer sällan. Genom att ge Statskontoret i uppdrag att utvärdera och föreslå utglesning av rapporteringsintervall för myndigheters regleringsbrev kan den administrativa bördan minska avsevärt. Många rapporteringskrav är ofta onödigt detaljerade och

frekventa, vilket skapar en kaskad av informationsinhämtning som belastar verksamhetens resurser. Genom att förlänga rapporteringsintervallen kan lärosätet frigöra tid och resurser för kärnverksamheten, vilket stärker effektiviteten inom myndigheten.

14.3.3 Se över myndighetsföreskrifters detaljeringsgrad

LiU tillstyrker förslagen angående förbättrad regelgivning. Det är nödvändigt att de föreslagna åtgärderna genomförs för att minska den administrativa bördan för offentliga organisationer, inklusive universitet och lärosäten. Genom att ge utvalda myndigheter i uppdrag att se över sina föreskrifter kan en mer effektiv och mindre betungande regelmiljö skapas. LiU stödjer även förslaget om ett roterande arbete för att gradvis omfatta fler myndigheter, vilket främjar en hållbar och långsiktig förenkling av regelverket.

14.3.4 Begränsa alltför omfattande organisatorisk samverkan

LiU tillstyrker förslaget att begränsa alltför omfattande organisatorisk samverkan. Det är viktigt att noggrant pröva behovet av samverkan i varje enskilt fall och att säkerställa att det finns tydliga skäl och mål för samverkan. Organisatorisk samverkan bör inte ses som en självklar metod, då den ofta är resurskrävande och kan leda till ineffektivitet. Fokus bör istället ligga på att koordinera insatser där det är lämpligt, med beaktande av de kostnader som kan uppstå. Det är avgörande att regeringen föregår med gott exempel och att rollfördelningen mellan stat, region och kommun, samt mellan statliga myndigheter är tydlig för att säkerställa effektivitet i arbetet. Universitetens roll i detta sammanhang måste också beaktas, då de är en central del av det offentliga åtagandet och behöver fungera effektivt inom den givna strukturen.

14.3.5 Renodla sak- och förvaltningsanslag inom högre utbildning och forskning

LiU avstyrker förslaget om att inrätta särskilda förvaltningsanslag för universitet och högskolor. Enbart det direkta anslaget skulle då finansiera indirekta kostnader, vilket skulle begränsa lärosätenas möjlighet att prioritera och investera i stöd till kärnverksamheten. Den föreslagna modellen riskerar att bli statisk, vilket inte är hållbart för lärosäten som växer genom externa medel. För att modellen ska fungera krävs dessutom att staten kompenserar för utebliven finansiering från externa forskningsfinansierare och kontinuerligt tillskjuter resurser i takt med tillväxten.

15.3.2 Bättre inköpsuppgifter

LiU tillstyrker förslaget om bättre inköpsuppgifter. LiU vill dock framhålla att om insamling av dessa uppgifter ska ske centralt för att analysera inköpen behöver staten definiera begrepp så alla myndigheter menar samma sak när insamlade data jämförs.

Goda möjligheter till ökat välbefinnande (2024:29)

9.3.1 Rättvisa betyg och antagningsregler främjar kunskap

LiU välkomnar möjligheten att universitet och högskolor ska få ställa högre krav på en viss betygsnivå utöver särskild behörighet. Det finns dock både fördelar och nackdelar med att kräva ett visst betyg i de ämnen som krävs för särskild behörighet, men LiU gör bedömningen att fördelarna överväger nackdelarna. Fördelarna skulle vara en mer ändamålsenlig dimensionering av högre utbildning och mer kvalificerade studenter. Nackdelar kan vara att antalet behöriga studenter sjunker alltför mycket inom vissa utbildningar. LiU välkomnar förslagen om att olika utbildningsinsatser ska kunna erbjudas i syfte att nå behörighetskraven för en utbildning.

9.3.2 Finansieringen bör spegla utbildningsanordnarens ansvar och premiera högkvalitativ utbildning

LiU stödjer en rationell dimensionering av gymnasieskolan som tar avstamp i elevernas efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov och att detta görs av Skolverket, men baserat på regionala förutsättningar.

Vidare stödjer LiU tanken om att resurstilldelningssystemet och dimensioneringen av den högre utbildningen bättre skulle kunna beakta behovet på arbetsmarknaden och välkomnar konkreta förslag på hur detta skulle kunna åstadkommas. Dock bör beaktas att detta inte blir en administrativ komponent som ökar byråkratin.

Förslaget om att ersättningen i resursfördelningssystemet inom den högre utbildningen ska viktas om och förskjutas mer från helårsprestationer till helårsstudenter, ställer sig LiU positiv till då detta kan öka förutsägbarhet och stabilitet och gynna kvalitet i utbildningarna. Motivet för förslaget vilar dock på en föreställning om att detta skulle minska lärosätenas drivkraft att släppa igenom fler studenter genom att sänka kunskapskraven. LiU ifrågasätter att detta är en realitet idag och känner inte igen denna beskrivning av dagens situation.

LiU ifrågasätter att mindre generösa regler för studiebidrag leder till att fler studenter klarar sin utbildning. Detta riskerar att öka den sociala snedrekryteringen och utesluta vissa grupper från högre utbildning samt att fler blir beroende av att arbeta parallellt med studierna, vilket kan inverka menligt på genomströmningen.

Förslaget att resurserna per student, de s.k. prislapparna, skulle kunna öka utan att anslagen ökar ställer sig LiU bakom. Konsekvensen av detta är att antalet platser nationellt kommer att minska. LiU delar slutsatsen att ett minskat antal platser kan bidra till högre kvalitet och en effektiv styrning genom ytterligare differentierade

prislappar, där god arbetsmarknadsetablering och bedömd hög framtida efterfrågan är viktiga komponenter. Dessutom bör utbildningarnas studentunderlag beaktas vid platstilldelning, då ett högt söktryck säkerställer goda meriter från gymnasieskolan vilket ger goda förutsättningarna för att tillgodogöra sig exempelvis en civilingenjörsutbildning. Detta bidrar till god genomströmning och hög kvalitet i utbildningen. Det bör dock poängteras att det också finns utmaningar med förslaget såsom att det blir svårare att komma in på en utbildning och att utbildningsnivån i landet på sikt kan sjunka. För vissa utbildningar, inriktningar eller ämnen kan ett lägre studentantal betyda att de riskerar att läggas ned. LiU välkomnar därför en nationell översyn för samarbeten mellan lärosäten kring så kallade små ämnen.

Bland förslagen för snabbare genomströmning ser LiU en potential i de förslag som innebär ökat fokus på studier och minskar incitamenten att arbeta parallellt med studierna. LiU vill även betona vikten av att studiemedlet räknas upp med hänsyn till ökade levnadsomkostnader (boende, mat osv.). LiU är dock tveksam till förslag som kan bidra till social snedrekrytering och ökad psykisk ohälsa genom stark press, hög stress och många osäkerheter kring ekonomiska förutsättningar.

Särskilda satsningar för att öka intresset för och slutförande av lärarutbildningar för att förse samhället med fler behöriga lärare genom exempelvis införande av examenspremier är ett förslag som LiU välkomnar. Dock krävs utvärdering kring detta för att bedöma om andra utbildningar missgynnas av ett sådant införande. LiU stödjer att de förslag man väljer att gå vidare med provas i mindre skala och effekterna utvärderas innan de eventuellt implementeras i större skala.

9.3.4 Tidiga insatser och utvidgad rätt till utbildning

LiU stödjer samtliga förslag som innebär att tidiga och adekvata insatser ska vidtas för att fler ska klara grundskolan och anser att en försöksverksamhet med utvidgad undervisningstid, dvs. något förkortat sommarlov, skulle vara värt att testa.